

การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้านการ แพทย์แผนไทยในโรงเรียน : กรณีศึกษา ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

Thai Traditional Learning and Studying Management Support in School : Case Study in Maka subdistrict, Kantarawichai district, Mahasarakham Province

พิศ แสนศักดิ์¹วิวัฒน์ ศรีวิชา¹

Phit Saensak

Wiwat Sriwichra

จงกล พูลสวัสดิ์¹เวทีณี สุขมาก²

Jongkol Poonsawat

Vatinee Sukmak

บทคัดย่อ

การศึกษากการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน และผลของการจัดการเรียนการสอนด้านการแพทย์แผนไทยในโรงเรียนทั้งด้านครูและนักเรียน ในโรงเรียนชุมชนบ้านมะค่า โรงเรียนบ้านไคร่นุ่นราษฎร์บำรุง และโรงเรียนมะค่าพิทยาคม อยู่ในพื้นที่ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนและครูในโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรชุมชนด้านการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน แบบบันทึกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและแบบประเมินการสอนของครูเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ได้ร่วมจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2-4 (ป.4-6 และ ม.1-6) การจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6) กำหนดชื่อรายวิชา สมุนไพรในท้องถิ่น 1 มี 4 หน่วยการเรียนรู้ รวม 7 ชั่วโมง

¹ อาจารย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² รองศาสตราจารย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำหรับการจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) กำหนดชื่อรายวิชา สมุนไพรในท้องถิ่น 2 มี 6 หน่วยการเรียนรู้ รวม 30 ชั่วโมง จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนชุมชนบ้านมะค่า ได้คะแนนเฉลี่ย 41.0, 37.6 และ 30.9 คะแนน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับ ด้านการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน พบว่า การใช้สื่อของครูโดยผู้เรียนอยู่ในระดับน้อย ด้านการประเมินตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงถึงความเอื้ออาทร ความเข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนของครูผู้สอนอยู่ในระดับดี ด้านการสังเกตพฤติกรรมการสอนทั่วไปของครูโดยผู้เรียนพบว่า ครูผู้สอนได้ทำ/มีพฤติกรรมทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนครบถ้วนทุกรายการ โรงเรียนบ้านไคร่นุ่นราษฎร์บำรุง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ได้คะแนนเฉลี่ย 41.75 และ 34.85 คะแนน แยกตามกลุ่มนักเรียนกลุ่มที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ด้านการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูโดยผู้บริหารสถานศึกษาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 - ป.6) มีระดับคุณภาพที่ 4.03, 4.37 และ 4.80 ตามลำดับ โรงเรียนมะค่าพิทยาคม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 ห้อง ม.1/1, 1 /2 และ 1/3 เฉลี่ย 43.8, 39.8 และ 40.73 คะแนน ตามลำดับ ด้านการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน พบว่า การประเมินผู้สอนจำนวน 3 ครั้ง มีระดับคุณภาพที่ 3.83, 4.10 และ 4.77 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน

ABSTRACT

The Participatory Action Research had aims to promote and study the results of school management in Thai traditional medicine in two Primary school and a Secondary school in Maka subdistrict, Kantarawichai district, Mahasarakham Province. The result found that all of three school have suitable with Basic Education , 2001 under the Ministry of Education responsibility which have a content in Occupation Learning and Technology subjects. The course syllabus of the second Primary school level; level 4-6, totally seven hours. According to the Secondary school in third level (1-3) has six units in Local Herbs 2, totally thirty hours. After teaching trials in each school in one symester this research found that the students in Maka primary school passed the test average 41, 37.6 and 30.9 scores; totally 50 scores in primary level 4, 5 and 6 respectively. By the way, the result of teaching evaluation found that teacher used mass media in low level but the self assessment in teaching behavior, student understanding had a good level. According to general teaching behaviour had all completed. In Kai Nui primary school, students had passed the test average 41.75 and 34.85 scores; totally 50 scores which separated in two groups

respectively. Teaching evaluation found that teaching management by school administrator had a good quality at 4.03, 4.37 and 4.80 scores; totally 5 level scores. In Maka Pitayakhom secondary school, students in class 1/1, 1/2 and 1/3 had passed the test average 43.8, 39.8 and 40.73 scores; totally 50 scores respectively. Three times teaching evaluation found that teacher had a good taught quality at 3.87, 4.10 and 4.77 scores; totally 5 level scores.

Key word : Teaching and learning management

บทนำ

ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน เป็นการดูแลสุขภาพในชุมชนแบบพื้นบ้านดั้งเดิมที่มีคู่มากับประเทศไทยก่อนสมัยสุโขทัย ซึ่งมีความหลากหลาย และเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปแต่ละสังคม และวัฒนธรรม รูปแบบการรักษามีทั้งแบบการใช้ยาสมุนไพร การนวด การฝังเข็ม เป็นต้น องค์ความรู้ของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย มีความสำคัญและเป็นสิ่งล้ำค่าที่ควรที่จะเก็บรวบรวม อนุรักษ์ พื้นฟูภูมิปัญญาให้อยู่คู่กับประเทศไทย เพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลานในการสืบทอดองค์ความรู้ ซึ่งปัจจุบันนี้ในชุมชนของแต่ละท้องถิ่นยังขาดแหล่งที่เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอด และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขององค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน รวมทั้งยังขาดผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินให้บริการดูแลสุขภาพทางด้านภูมิปัญญาไทยอย่างจริงจัง^๑ ดังนั้น กระบวนการจัดการและพัฒนาการดูแลสุขภาพในชุมชนเพื่อชุมชน บนฐานทางภูมิปัญญาของชุมชน จำเป็นต้องมีกรอบความคิดและมีความเข้าใจในวิถีคิด คือ ฐานความคิดของคนในชุมชน^๒ ตำบลมะค่า อยู่ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อาชีพหลักของประชาชน คือ การทำนา มีโรงเรียนประถมศึกษา ๗ แห่ง และโรงเรียนมัธยมศึกษา ๑ แห่ง สภาพปัญหา ความต้องการ และนโยบายของประชาชนตำบลมะค่า ที่สำคัญคือ ปัญหาด้านการผลิต การตลาด รายได้ และการมีงานทำของราษฎร ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชน^๓ จากการระดมความเห็นของผู้นำท้องถิ่นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ข้าราชการครู และผู้นำชุมชนของตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ถึงความต้องการพัฒนาศักยภาพประชาชนของชุมชนทุกระดับ เมื่อต้นเดือนธันวาคม ๒๕๔๗ นี้พบว่า ในปัจจุบันมีชุมชนบางพื้นที่ ประชาชนแก้ไขและป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพด้วยตนเองมาเป็นเวลานาน เช่น การป้องกันโรคไข้เลือดออก การรักษาความเจ็บปวดจากการทำงานด้วยการนวด การรักษาอาการไข้หวัดด้วยยาสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากรุ่นบรรพบุรุษ เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการส่งเสริมอาชีพด้านการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีทักษะในการดูแลสุขภาพตนเองด้านการแพทย์แผนไทยแล้ว ยังสามารถใช้ทักษะดังกล่าวไปส่งเสริมสุขภาพแก่บุคคลในครอบครัว และชุมชนและยังเป็นการส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้านการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาผลของการเรียนการสอนด้านการแพทย์แผนไทยในโรงเรียนด้านนักเรียนและประชาชน ผู้มารับบริการกับนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) ศึกษาเฉพาะโรงเรียนประถม 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านไคร่นุ่นราษฎร์บำรุง และโรงเรียนชุมชนบ้านมะค่า และโรงเรียนมัธยมมะค่าพิทยาคม ตั้งอยู่ในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินงานและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2548

ประชากร: ประชาชนในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่าง: ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม นักเรียน ข้าราชการครูโรงเรียนมัธยม การศึกษานอกโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณ พระสงฆ์ องค์กรเอกชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างการระดมความคิดเห็น เพื่อค้นหาวิธีการจัดการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยกำหนดแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 6 ระยะ คือ

ระยะที่ 1: ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการจัดการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน

ระยะที่ 2: ระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดขอบเขตการจัดการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน

ระยะที่ 3: ระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดหัวข้อ และกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีประเมินการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยของโรงเรียน

ระยะที่ 4: ระดมความคิดเห็นเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

ระยะที่ 5: การทดลองจัดการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน โดยเก็บข้อมูลทั้งจากผู้สอนและผู้เรียน

ระยะที่ 6: ระดมความคิดเห็นประเมินผลการทดลองจัดการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกการระดมความคิดเห็นตามระยะของการระดมความคิดเห็น 5 ระยะ

ซึ่งได้จากการระดมความคิดเห็นกลุ่มตัวแทนที่จัดทำหลักสูตร และแผนการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยในโรงเรียน

ส่วนที่ 2 แบบประเมินผลการเรียนการสอนการแพทย์แผนไทยทั้งของผู้สอน โดยใช้จากแบบประเมินการจัดการเรียนการสอนทั้งในผู้สอนและผู้เรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิจัย

จากการระดมความคิดเห็นโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ได้ร่วมจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2-4 (ป.4-6 และ ม.1-6) จากการจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 -ป.6) กำหนดชื่อรายวิชา สมุนไพรในท้องถิ่น 1 มี 4 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของสมุนไพร ประเภทของสมุนไพรทั้งพืช สัตว์ และธาตุ การปลูกสมุนไพรตั้งแต่การเตรียมดิน การเตรียมพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา การบรรจุสมุนไพรที่เกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการจำหน่าย รวม 7 ชั่วโมง สำหรับการจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) ของโรงเรียนมะค่าพิทยาคม กำหนดชื่อรายวิชา สมุนไพรในท้องถิ่น 2 มี 6 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของสมุนไพร ประเภทของสมุนไพรและส่วนที่ใช้ประโยชน์ในพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์เบื้องต้นของไพล ขมิ้นชัน เปล้า ขิง ข่า การปลูกและการขยายพันธุ์พืชสมุนไพร ตลอดจนการแปรรูปเพื่อทำผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการจำหน่าย รวม 30 ชั่วโมง

จากการประเมินการสอนของครูตามหลักสูตร พบว่า โรงเรียนบ้านมะค่ามีการเตรียมการสอน การนำเข้าสูบทเรียน กิจกรรมการสอน การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน การวัดผลระหว่างเรียนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการสรุปบทเรียนและการนำเสนอผลงานของนักเรียนโดยได้ทำการประเมิน 3 ครั้ง พบว่า ครั้งที่ 1 มีระดับคุณภาพที่ 4.03 ครั้งที่ 2 มีระดับ คุณภาพที่ 4.37 และครั้งที่ 3 มีระดับคุณภาพที่ 4.80

ผลประเมินการสอนแพทย์แผนไทยของครูโรงเรียนบ้านไคร้หนูราษฎร์บำรุง พบว่า ครูมีการใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่ทันสมัย ครูเลือกใช้สื่อได้เหมาะสมกับเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอน และครูเลือกใช้สื่อที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับกลาง ส่วนครูมีอุปกรณ์การเรียนการสอนพอเพียงกับเนื้อหาวิชาที่สอนอยู่ในระดับน้อย พฤติกรรมของครูที่ปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ อนุญาตให้ผู้เรียนซักถาม

บทเรียนที่ไม่เข้าใจ จะกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนซักถาม และให้คำแนะนำทุกครั้งแม้เป็นเรื่องนอกเหนือการเรียน ให้ความเมตตาต่อผู้เรียนเท่าเทียมกัน ตักเตือนเมื่อเห็นผู้เรียนแต่งตัวไม่เรียบร้อย และแนะนำการพูดคุยที่สุภาพในที่สาธารณะ ส่วนพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นครั้งคราว ได้แก่ ไม่หงุดหงิดเมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอน เต็มใจสอนผู้เรียนแม้ว่าจะเป็นวันหยุด ให้กำลังใจผู้เรียนเมื่อ

ผู้เรียนสอบตกหรือได้คะแนนได้ดี และนัดหมายผู้เรียนที่ยังไม่เข้าใจอธิบายเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน พฤติกรรมของครูที่ผู้เรียนทำการสังเกตและครูได้ทำ/มี ได้แก่ การเตรียมการสอน บุคลิกภาพของครู ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การดำเนินการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ผลการประเมินการสอนแพทย์แผนไทยของครูโดยนักเรียนโรงเรียนมะค่าพิทยาคม พบว่า ครั้งที่ 1 มีระดับคุณภาพที่ 3.83 ครั้งที่ 2 มีระดับคุณภาพที่ 4.10 และครั้งที่ 3 มีระดับคุณภาพที่ 4.77 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แสดงดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 ผลการประเมินการเรียนการแพทย์แผนไทยของนักเรียนโดยวัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านมะค่า ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)

ระดับคะแนน	จำนวนนักเรียน (คน)		
	ป.4	ป.5	ป.6
1-30	0	0	10
31-40	6	17	8
41-50	5	4	0
รวม	11	21	18
$\bar{X}$	41	37.6	30.9
Max	47	43	35
Min	34	31	28

ตารางที่ 2 ผลการประเมินการเรียนการแพทย์แผนไทยของนักเรียนโดยวัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านไคร่นุ่นราษฎร์บำรุง ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)

ระดับคะแนน	จำนวนนักเรียนแบ่งตามกลุ่ม	
	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
1-30	0	4
31-40	8	30
41-50	8	0
รวม	16	34
$\bar{X}$	41.75	34.85
Max	45	40
Min	40	26

ตารางที่ 3 ผลการประเมินการเรียนการแพทย์แผนไทยของนักเรียนโดยวัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมะค่าพิทยาคม ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1)

ระดับคะแนน	จำนวนนักเรียน (คน)		
	ม.1/1	ม.1/2	ม.1/3
1-30	1	2	4
31-40	3	16	7
41-50	31	16	24
รวม	35	36	35
$\bar{X}$	43.8	39.8	40.7
Max	48	48	48d
Min	30	30	30

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ได้ร่วมจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2-4 (ป.4-6 และ ม.1-6) การจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 2(ป.4 -6) กำหนดชื่อรายวิชา สมุนไพรในท้องถิ่น 1 มี 4 หน่วยการเรียนรู้ รวม 7 ชั่วโมง

โรงเรียนชุมชนบ้านมะค่า วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ได้คะแนนเฉลี่ย 41, 37.6 และ 30.9 คะแนน คะแนนสูงสุด 47, 43 และ 35 คะแนน คะแนนต่ำสุด 34, 31 และ 28 คะแนน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับ ด้านการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน พบว่า การใช้สื่อของครูโดยผู้เรียนอยู่ในระดับน้อย ด้านการประเมินตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงถึงความเอื้ออาทร ความเข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนของครูผู้สอนอยู่ในระดับดี ด้านการสังเกตพฤติกรรมการสอนทั่วไปของครูโดยผู้เรียน พบว่า ครูผู้สอนได้ทำ/มีพฤติกรรมทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนครบถ้วนทุกรายการ

โรงเรียนบ้านไคร่นุ่นราษฎร์บำรุง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ได้คะแนนเฉลี่ย 41.75 และ 34.85 คะแนน คะแนนสูงสุด 45 และ 40 คะแนน คะแนนต่ำสุด 40 และ 26 คะแนน แยกตามกลุ่มนักเรียนกลุ่มที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ด้านการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูโดยผู้บริหารสถานศึกษาของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 - ป.6) มีระดับคุณภาพที่ 4.03, 4.37 และ 4.80 ตามลำดับ

สำหรับการจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) ของโรงเรียนมะค่าพิทยาคม กำหนดชื่อรายวิชา สมุนไพรในท้องถิ่น 2 มี 6 หน่วยการเรียนรู้ รวม 30 ชั่วโมง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 ห้อง ม.1/1, 1 /2 และ 1/3 เฉลี่ย 43.8, 39.8 และ 40.73 คะแนน ตามลำดับ คะแนนสูงสุด 48 คะแนน คะแนนต่ำสุด 30 คะแนนเท่ากันทุกห้องเรียน ด้านการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน พบว่า การประเมินผู้สอนจำนวน 3 ครั้ง มีระดับคุณภาพที่ 3.83, 4.10 และ 4.77 ตามลำดับ

สำหรับผลการประเมินประชาชนที่มารับบริการกับนักเรียน ไม่สามารถประเมินได้เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาทดลองจัดการเรียนการสอนเพียง 1 ภาคการศึกษาเท่านั้น นักเรียนยังไม่มีองค์ความรู้และไม่มีทักษะในการให้บริการจึงมีการประเมินตามวัตถุประสงค์

จากผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของกองวิชาการศึกษา 9 ที่ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนให้ข้อคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของท้องถิ่น ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสอดคล้องกับชีวิตจริง และนักเรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่มีความถนัดและความสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และยังพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน และการศึกษาของ พจนีย์ เทียมศักดิ์ 10 ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียนในชุมชนทุรกันดาร จังหวัดพะเยา พบว่า รูปแบบและเงื่อนไขของการเรียนรู้ที่โรงเรียนและชุมชนได้กระทำร่วมกัน อันเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมระหว่างสองฝ่าย ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมทำให้เกิดรูปแบบและเงื่อนไขของการเรียนรู้คือ แบบแผนการเรียนรู้แบบเท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแนวนอน ผู้มีบทบาทต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ทำให้มีผลดีต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ชุมชนเพราะผู้บริหารและครูคือบุคคลสำคัญที่ชักจูงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนจึงอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งทำให้ปฏิสัมพันธ์ของชุมชนและโรงเรียนได้มีความเท่าเทียม ไม่มีการแบ่งแยก ต่างฝ่ายต่างมาช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชนเดียวกัน และครูแสดงท่าที่เป็นมิตรต่อผู้เข้ามามีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะนำไปสู่การเรียนรู้สามารถเกิดการเรียนรู้แบบเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน อันเป็นรากฐานของการจัดการศึกษา เพราะชุมชนจะมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้แก่ตนเองได้ และการจัดการศึกษาที่ภูกันนั้น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและมีบทบาทร่วมในทุกขั้นตอน

ของกระบวนการจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม เพราะการมีส่วนร่วมโดยตรงของชุมชนในท้องถิ่น เป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนได้อย่างดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาให้หลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น ระบบของโรงเรียนจะต้องมีหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ส่วนหนึ่งที่เหมือนกัน การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นนั้นไม่ใช่เพียงแค่มีตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่จะต้องหมายถึงการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าไปประกอบเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน การสำนึก และรับรู้ในคุณค่า นับเป็นเงื่อนไขที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่กระบวนการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องต่อชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนให้การศึกษาที่บรรลุไปด้วยดี ได้แก่ คณะครู นักเรียน และผู้นำชุมชนที่ร่วมดำเนินงานและให้ข้อมูลที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สนับสนุนทุนวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. สุมาลี นิมานภาพ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: กระแสวัฒนธรรม 2, 3 (มกราคม-มิถุนายน), 2544.
2. ยิ่งยง เทาประเสริฐ และธรา อ่อนชมจันทร์. ศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการดูแลสุขภาพ. เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย, 2537.
3. องค์การบริหารส่วนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. แผนพัฒนาตำบลประจำปี 2547. เอกสารเข้าเล่มในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประจำปี 2547.
4. สรุปรโครงการค้นหาคำรู้การนวดเพื่อสุขภาพสำหรับกลุ่มทอผ้าบ้านไคร่นุ่น ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม, 2547.